

Colofon

Stichting Nederland Kennisland

Bezoekadres:
Keizersgracht 174
1016 DW Amsterdam

Postadres:
Postbus 2960
1000 CZ Amsterdam

t: 020 5756720
e: info@kennisland.nl

www.kennisland.nl

Amsterdam, maart 2011

Inhoudsopgave

Inleiding 4

Financiën 6

Team 7

Resultaten

Kenniseconomie 8

Onderwijs 9

Erfgoed 11

Auteursrecht 15

Creatieve economie 17

Sociale media 18

Slimme overheid 19

Sociale innovatie 22

Inleiding

2010 was een vruchtbaar jaar voor Kennisland. We waren, zoals je in dit jaarverslag kunt lezen, op veel verschillende terreinen actief met het ontwerpen en realiseren van interventies voor maatschappelijke vernieuwing. Terreinen waar vraagstukken spelen die cruciaal zijn om de kennissamenleving te versterken. Steeds vaker betreffen het adaptieve problemen die vragen om een sociaal innovatieve aanpak. Alleen door de collectieve kennis en ervaring van de betrokkenen zelf naar boven te halen en te benutten, door verschillende groepen bij elkaar te brengen en door experimenten te starten in de praktijk, smeden we duurzame oplossingen.

Een van die vraagstukken is hoe je het onderwijs kan vernieuwen: hoe het onderwijs voorbereid kan zijn op de uitdagingen van de toekomst. Niet door innovaties van bovenaf over het onderwijsveld te kieperen, maar door het vernieuwend vermogen van de sector zelf te vergroten. In opdracht van OCV hebben we in 2010 samen met het SBO hard gewerkt aan de InnovatieImpuls Onderwijs. Een innovatieprogramma waarbij scholen zelf innovatieconcepten ontwikkelen om het lerarentekort tegen te gaan. Er is een innovatorsnetwerk opgezet dat bestaat uit een discussiegroep, benedcafés en innovatiebrigades om innoverende en lerende scholen te ondersteunen.

Binnen de overheid speelt de vraag: 'hoe kan de overheid met minder geld en minder mensen, beter en effectiever functioneren?' Geen simpele vraag, waar geen eenduidig antwoord voor bestaat. Een project dat we in 2010 gestart zijn om hier antwoorden voor te vinden is het Slimmernetwerk: een netwerk van vernieuwers binnen het Rijk, de provincies, gemeenten, waterschappen en politie. Professionals die zelf op zoek gaan naar manieren waarop de overheid slimmer kan functioneren en daar niet alleen over praten, maar ook in de praktijk gaan experimenteren.

Binnen de erfgoedsector gaat het vooral om de vraag hoe erfgoedorganisaties zich aanpassen aan de steeds toenemende digitalisering. Dit vergt een andere rol binnen de samenleving, een andere interactie met het publiek en andere verdienmodellen. Door bijvoorbeeld binnen Beelden voor de Toekomst de Parelprojecten te initiëren en te realiseren, laten we zien wat er mogelijk is en helpen zo de sector te innoveren.

Ondanks de groeiende bekendheid van Creative Commons blijft het vraagstuk van auteursrecht complex en in beweging. Vanuit de positie in het veld die

Kennisland als uitvoerder van Creative Commons in Nederland verworven heeft, signaleren wij die beweging en zijn wij bijvoorbeeld bezig om een meer open omgang met auteursrechtelijk beschermde informatie te stimuleren. In 2010 hebben we hiervoor onder meer met Europeana en de Rijksoverheid samengewerkt.

Hoewel vraagstukken omtrent het digitale publieke domein onze aandacht blijven houden, is na acht jaar Digitale Pioniers tot een einde gekomen. Door 211 Pioniers-projecten te ondersteunen, hebben we een aanzienlijke bijdrage geleverd aan dit domein dat zich inmiddels van niche tot mainstream heeft ontwikkeld. Het overdragen van de Digitale Pioniers-methode om sociale innovatie te stimuleren behoort tot de speerpunten van 2011.

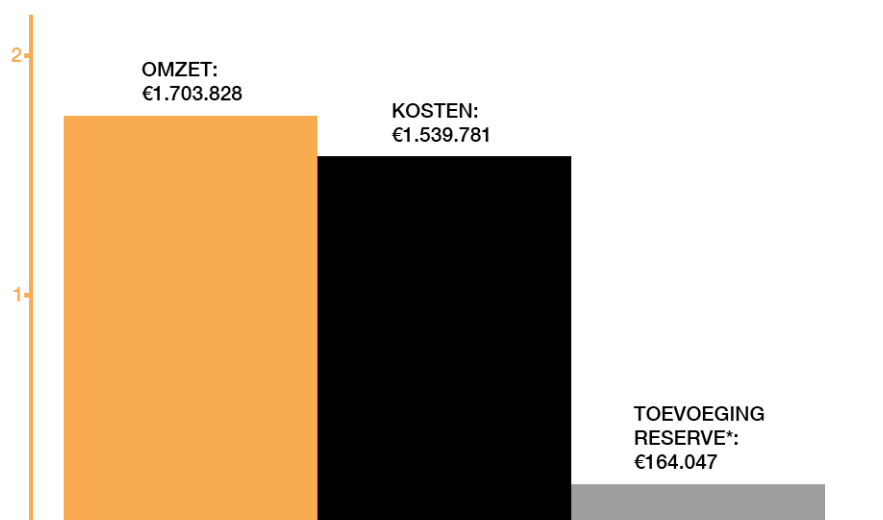
Ten slotte verscheen in 2010 de derde editie van de Kenniseconomie Monitor waarin de vraag aan de orde werd gesteld wat voor Kennisland Nederland eigenlijk wil zijn. Vijf maatschappelijke tegenstellingen: meerdimensionale uitdagingen die vragen om sociaal innovatieve manieren om ze op te lossen.

We hebben een drukke agenda voor 2011.

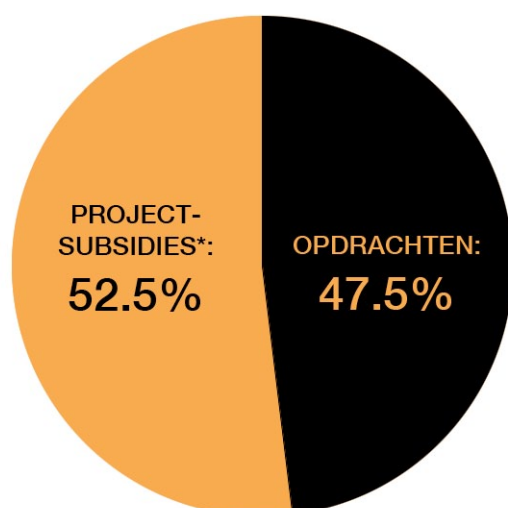
Financiën

Omzet en kosten

* Dit bedrag wordt toegevoegd aan de herbestemmingsreserve van de stichting en moet voor het einde van 2013 worden besteed aan activiteiten in lijn met de doelstelling van de stichting.

Omzet afkomst

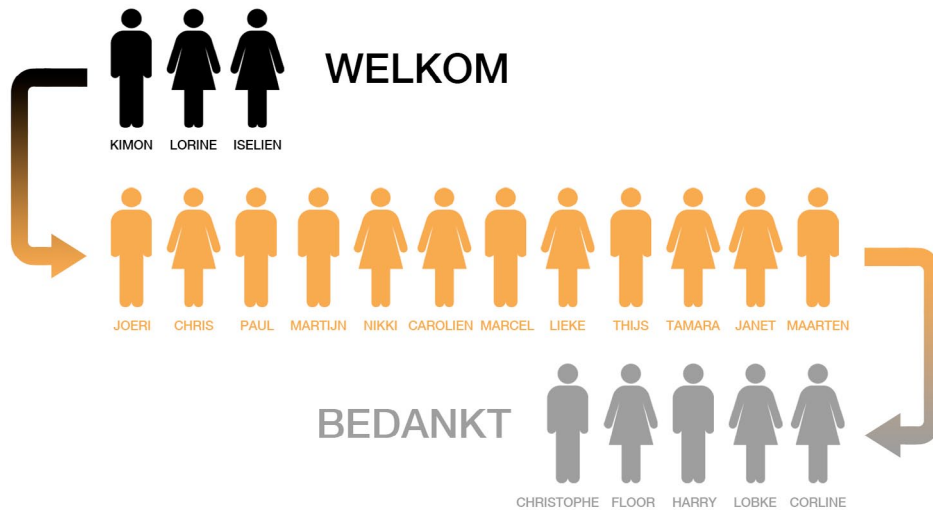

* De stichting ontvangt geen structurele subsidies. Alle omzet komt voort uit projecten en opdrachten.

Team

Vaste medewerkers

Raad van Toezicht en Bestuur

Freelancers en stagiair(e)s

Resultaten

Kenniseconomie

INZICHTELIJK MAKEN VAN BELEIDSPLANNEN VAN POLITIEKE PARTIJEN TEN AANZIEN VAN DE KENNISECONOMIE

Tijdens de campagne voorafgaand aan de Tweede Kamerverkiezingen op 9 juni 2010 valt het woord ‘kennisland’ regelmatig, maar hoe wordt er over Nederland Kennisland gesproken in de partijprogramma’s? Kennisland heeft van alle partijen die voor 9 juni een zetel hadden in de Tweede Kamer de programma’s bestudeerd op de thema’s onderwijs, onderzoek en innovatie, cultuur en creatieve industrie, overheid en auteursrecht en media. Met deze analyse hebben we de stemwijzer voorkennis.nu ontwikkeld. Deze stemwijzer maakt de beleidsplannen van de vele politieke partijen op een heldere manier inzichtelijk voor kiezers die geïnteresseerd zijn in Nederland als kenniseconomie. Met meer dan 4.000 bezoekers is de stemwijzer succesvol geweest. Aan de hand van de verzamelde antwoorden heeft Kennisland een analyse gemaakt en deze op onze website gepresenteerd. Een stemwijzer van maroc.nl is gebaseerd op de door Kennisland ontwikkelde technologie.

“Nederland duldt zeven landen voor zich in de top tien van kennislanden.”

OPSTELLEN VAN EEN MOEDERINDEX VAN DE KENNISECONOMIE

Er bestaan heel wat ranglijsten over hoe kenniseconomieën presteren. Bijna wekelijks verschijnen er wel nieuwe verontrustende of juist optimistische berichten over de staat van de Nederlandse kenniseconomie. Wij zetten de belangrijkste lijstjes in 2010 op een rij en publiceerden daaruit de Moederindex van de kenniseconomie. De index verscheen in de [Kenniseconomie Monitor 2010](#) en laat zien welke landen structureel voor liggen op Nederland. Weinig positief voor de regering in Den Haag die Nederland in de top vijf wil brengen: uit de Moederindex blijkt dat Nederland over de breedte van de kenniseconomie zeven landen structureel voor zich moet dulden. De Moederindex zullen we in de komende tijd regelmatig updaten.

MAATSCHAPPELIJKE TEGENSTELLINGEN EEN VOLWAARDIGE PLEK IN HET DEBAT OVER KENNISECONOMIE GEVEN

Toegegeven, de kenniseconomie krijgt als politiek thema niet meer zo’n prioriteit als een aantal jaren geleden, maar over innovatie, R&D-investeringen

en kennisintensieve bedrijvigheid is toch nog een hoop te doen. Maar in de kenniseconomie gaat het niet alleen om technologie, geld en goed onderwijs. Het gaat om de hele maatschappij, de kennissamenleving. Daarom vragen we in de Kenniseconomie Monitor 2010 expliciet aandacht voor vijf tegenstellingen van de kenniseconomie. Dit zijn bestaande maatschappelijke tegenstellingen die door de opkomst van de kenniseconomie verscherpen, maar ook nieuwe tegenstellingen die nu opkomen. Hoe we als land met deze tegenstellingen omgaan, bepaalt in hoge mate onze kansen op welvaart in de toekomst en hoe Nederland er straks uitziet. We zullen erop blijven hameren dat we deze tegenstelling moeten aanpakken en dat een ruimere blik op de kenniseconomie noodzakelijk is.

Onderwijs

HOOFDSTUK OVER REGELGEVING IN HET ONDERWIJS SCHRIJVEN VOOR DEGAS-RAPPORT

“Regels in Nederland moeten gestolde ervaringen van professionals vertegenwoordigen in plaats van dat ze voortvloeien uit gestold wantrouwen.” Dit is de voornaamste aanbeveling van het advies dat DEGAS - de Dutch Expert Group Aviation Safety, ingesteld door de minister van VWS - op 28 oktober 2010 presenteerde aan de Tweede Kamer. In dit rapport wordt de regelgeving in verschillende sectoren besproken: zorg, onderwijs, luchtvaart en gevaarlijke stoffen. Hoewel heel verschillend, klinkt er een eenduidig advies dat sectoroverschrijdend is: stel professionals centraal en gebruik regels en inspectie als ondersteuning. Dit vraagt om een andere omgang met professionals in de eerste lijn, maar raakt ook aan het functioneren van organisaties en aan overheidstaken, regelgeving en inspectie. Een relevant advies in de tijd dat het onderwerp regeldruk, toegenomen toezicht en bijbehorende bureaucratiesing een hot issue is.

“Laat leraren zelf aan het stuur om hun eigen positie te versterken.”

ONDERSTEUNEN VAN DE AMBITIE VOOR BETER ONDERWIJS OP CURAÇAO

Op 12 en 13 november 2010 vond het oprichtingssymposium plaats van de nieuw opgerichte stichting (Fundashon Kalidat Profeshonal Edukashonal Kòrsou) ter verbetering van het onderwijs door de positie en de professionaliteit van leerkrachten te versterken. Chris Sigaloff was er namens Kennisland bij, samen met afgevaardigden van het ministerie van Onderwijs, de AOB, het SBL de HU en het RdMC om deze ambitie te ondersteunen. Kennisland bracht vooral expertise in om van binnenuit vernieuwing te realiseren: leraren zelf aan het stuur om hun eigen positie te versterken. De opgedane ervaringen met Onderwijs Pioniers, de InnovatieImpuls Onderwijs en het Innovatorsnetwerk kwamen

hierbij goed van pas. Ook zijn er tijdens de reis gezamenlijke uitwisselingen ontstaan tussen de deelnemende Nederlandse organisaties over hoe je het onderwijs beter kan ondersteunen en wat er nodig is om leerkrachten werkelijk de professionals te laten zijn die het onderwijs nodig heeft.

VERSTERKEN INNOVATIEKRACHT VAN SCHOLEN DOOR ZE ZELF ONDERDEEL TE MAKEN VAN DE ZOEKTOCHT NAAR OPLOSSINGEN VOOR HET LERARENTEKORT

De InnovatieImpuls is een innovatieregeling vanuit OCW, uitgevoerd door KL en het SBO. In plaats van een regeling van bovenaf, werd de subsidieregeling gemaakt door het veld zelf doordat scholen zelf innovatieconcepten konden ontwikkelen. Hierbij waren meer dan 260 scholen betrokken en werden meer dan 40 concepten ingediend. Ondanks dat veel van deze concepten uiteindelijk niet door een jury zijn geselecteerd, bleek het veld goed in staat om van binnenuit te vernieuwen. Hopelijk heeft de InnovatieImpuls niet alleen positieve consequenties voor het bestrijden van het lerarentekort, maar ook voor hoe een overheid beleid kan ontwikkelen en hoe ze een vernieuwingsbeweging kan faciliteren.

“Van klacht naar oplossing: de leerkracht als vernieuwer.”

PRINCIPES VOOR SOCIALE INNOVATIE IN HET ONDERWIJS BESCHRIJVEN

In 2009 heeft Kennisland in samenwerking met het Sectorbestuur Onderwijsarbeidsmarkt (SBO) middels het programma Onderwijs Pioniers laten zien hoe je in scholen vernieuwing van binnenuit kunt bewerkstelligen. Met ondersteuning van de Nederlandse Stichting voor Psychotechniek (NSvP) heeft er ook een flankerend onderzoek plaatsgevonden en hier is in 2010 een publicatie van verschenen: *Van klacht naar oplossing: de leerkracht als vernieuwer*. In de publicatie worden de principes die ten grondslag liggen aan het programma uiteengezet. Hiermee is een concrete bijdrage geleverd aan het debat over vernieuwing in het onderwijs en dan met name innovatie van het organisatieproces van scholen. De aanpak die beschreven wordt in de publicatie vormt tevens een kennisbasis waar vanuit sociale innovatieprocessen verder ontwikkeld kunnen worden.

INNOVATIEPROJECTEN OP 158 SCHOLEN IN HET PRIMAIR EN VOORTGEZET ONDERWIJS OPSTARTEN

In de bijzondere regeling InnovatieImpuls Onderwijs hebben scholen zelf concepten ontwikkeld die gaan over het opvangen van het lerarentekort door anders te organiseren: minstens zo goed onderwijs met minder leraren. Na

de bekendmaking van de winnende concepten door Alexander Rinnooy Kan tijdens een conferentie op 8 april in de Westergasfabriek, hebben scholen op de projecten ingetekend. Kennisland is gedurende het traject tot de start van de projecten in januari 2011 zowel inhoudelijk als procesondersteuner geweest. Enerzijds door de brug te vormen tussen scholen en de betrokken partijen (OCW, Agentschap NL en DUO) en anderzijds door te ondersteunen bij het opzetten van de onontbeerlijke samenwerkingen tussen scholen, organiseren van projectleidingen en het schrijven van projectplannen. Speciale aandacht was er voor ondersteuning bij het in de praktijk brengen van het papieren plan en het aanmoedigen van draagvlak onder de professional.

OPSTARTEN VAN EEN LEVENDIG NETWERK VAN VERNIEUWERS IN HET ONDERWIJS

De InnovatieImpuls Onderwijs wil, naast het ondervangen van het lerarentekort, een brede innovatiebeweging op gang brengen onder scholen. Kennisland heeft in dat kader in samenwerking met SBO een netwerk opgestart voor en door onderwijsprofessionals, met als doel het aanmoedigen van lerende scholen die zelf op zoek gaan naar hoe het onderwijs beter kan. We modereren de discussie in het ruim 200 leden tellende digitale netwerk en organiseren Bendecafés: bijeenkomsten waarin inspiratie wordt geboden, docenten en schoolleiders onderling kennis delen, elkaar helpen met het oplossen van praktijkproblemen en samen statements agenderen richting beleid. Daarnaast vliegt een innovatiebrigade, bestaande uit enkele docenten of adviseurs en het projectteam, regelmatig uit naar scholen om hen te begeleiden bij de opstart van een innovatiebeweging op hun eigen school. Alle ontwikkelingen staan veelal in de vorm van filmpjes op de website van het netwerk en veroorzaken een zwaan-kleef-aan effect. Het snel groeiende [innovatorsnetwerk](#) stimuleert van binnenuit de innovatiekracht van het onderwijs.

Erfgoed

LINKED OPEN DATA ALS BELEID OP DE KAART ZETTEN BIJ EUROPEANA

Europeana verbindt meer dan 1.400 cultureel erfgoedinstellingen. Ze maakt deze archieven en musea doorzoekbaar en combineert metadata van meer dan 14 miljoen culturele objecten. Europeana is een belangrijke speler in het bepalen hoe de culturele sector omgaat met technologie, standaarden, en internetbeleid. Midden 2010 is Kennisland gevraagd een [position paper](#) te schrijven voor Europeana over Linked Open Data. Met Linked Open Data - een van de bouwstenen van het semantische web - wordt alle metadata van de miljoenen objecten doorzoekbaar en herbruikbaar zonder restricties. Met deze position paper hebben we een belangrijke bijdrage aan de strategische positionering van Europeana geleverd. Door vroegtijdig in te spelen op belangrijke technologische ontwikkelingen, zoals semantische

webtechnologie, kunnen Europa's publieke erfgoedinstellingen hun relevantie als informatieleveranciers in het digitale tijdperk zeker stellen.

“Ruim één op de tien video's op Wikipedia is afkomstig van Open Beelden.”

VOORBEELDFUNCTIE VERVULLEN VOOR HET OPEN BESCHIKBAAR STELLEN VAN ERFGOEDMATERIAAL

Binnen een sterke kennissamenleving is niet alleen de toegang tot cultureel erfgoed van belang, maar ook het eenvoudig vinden, bewerken en verder verspreiden van erfgoedmateriaal. Wiki Loves Art en Open Beelden zijn voorbeelden van eerdere succesvolle projecten waar Kennisland aan meegewerkt heeft. In 2010 heeft Kennisland met de Beelden voor de Toekomst-parel '[Nationaal Archief & Spaarnestad Photo Join Wikipedia](#)' een uniek voorbeeld gegeven: het vrij beschikbaar stellen van ruim 1.000 politieke persfoto's aan Wikimedia. Sinds oktober 2010 is ruim één op de tien video's op Wikipedia afkomstig van Open Beelden. Door deze projecten te begeleiden en te monitoren hebben we goed zicht gekregen op de processen die hierbij van belang zijn. De aan deze projecten gekoppelde en nog lopende effectmeting biedt onderbouwde argumentatie en best practices om andere erfgoedinstellingen te overtuigen hun materiaal te delen met een breed publiek.

CREATIEF GEBRUIK VAN ERFGOEDMATERIAAL IN HET ONDERWIJS STIMULEREN

Het onderwijs is een van de belangrijkste doelgroepen voor het project [Beelden voor de Toekomst](#). Door cultureel erfgoed beschikbaar te stellen voor onderwijsdoeleinden komen leerlingen al op jonge leeftijd in aanraking met belangwekkend historisch materiaal. De Postbus 51-lespakketten over afval en gezondheid, die als 'Parel uit de collectie' zijn gepresenteerd, vormen een uitstekende mogelijkheid om docenten en leerlingen op een laagdrempelige en speelse wijze kennis te laten maken met Nederlands audiovisueel erfgoed. Kennisland heeft in samenwerking met Beeld en Geluid de mogelijkheden laten zien die het project Beelden voor de Toekomst biedt voor het onderwijs. Dit is onder meer gelukt door een succesvolle presentatie op de NOT, de grootste onderwijsvakbeurs van Nederland, veel aandacht in kranten, vakbladen en nationale televisie.

PUBLICEREN OVER NIEUWE BUSINESSMODELLEN IN DE ERFGOEDSECTOR IN NEDERLAND EN INTERNATIONAAL

Nadat Kennisland en Stichting DEN op de valreep van 2009 de publicatie 'Business Model Innovatie Cultureel Erfgoed' (BMICE) publiceerden, verscheen in 2010 de Engelse vertaling van het boek. De publicatie, waarin het gaat om knelpunten bij het innoveren van businessmodellen van erfgoedinstellingen, werd in allerlei landen direct opgemerkt. BMICE kreeg onder andere ruim aandacht op het internationaal prominente weblog businessmodelalchemist.com. Daarnaast verscheen in mei 2010 in samenwerking met LabforCulture de publicatie 'Converging pathways to new knowledge', waarin de uitdagingen van digitalisering voor de erfgoedsector worden belicht vanuit verschillende perspectieven. De publicatie is via Amazon te bestellen en geeft vooral handvatten bij het definiëren van nieuwe rollen voor erfgoedinstellingen in de digitale wereld. Dat is hard nodig om met onze archieven nieuwe maatschappelijke en economische waarde te kunnen realiseren.

“Helpen de innovatieparadox in Nederland op te heffen.”

TOEGANG TOT DIGITALE COLLECTIES WEER IETS GEMAKKELIJKER MAKEN

Nederland kent een innovatieparadox: er wordt veel waardevol fundamenteel onderzoek gedaan, maar slechts een klein deel van de nieuwe kennis wordt omgezet in praktische, financieel levensvatbare toepassingen. Het onderzoeksprogramma CATCHPlus wil een bijdrage leveren aan het oplossen van die paradox. In CATCHPlus gaat het om doorontwikkeling van software om het zoeken, navigeren en koppelen van archieven en collecties in het erfgoed te optimaliseren. Kennisland publiceerde in 2010 de resultaten van een stakeholdersanalyse rond CATCHPlus. We deden concrete aanbevelingen voor de inrichting van CATCHPlus en voor de ontwikkeling van nieuwe businessmodellen. We zien uit naar de concrete stappen die in 2011 binnen CATCHPlus gezet zullen worden.

KOPGROEP VAN INNOVATIEVE PROFESSIONALS UIT DE ERFGOEDSECTOR CREËREN

Op basis van gesprekken in het veld concludeerde Kennisland dat het innovatief vermogen binnen de erfgoedsector meer versterkt zou kunnen worden. Binnen de eigen organisaties is vaak weinig ruimte en prioriteit voor innovatie. Het ontbreekt aan draagkracht, budget en personele uren om te werken aan een goede (digitale) innovatiestrategie. Op deze manier blijven veel nieuwe ideeën, mogelijkheden en plannen onbenut. We wilden deze nieuwe ideeën stimuleren en ondersteunen. Daarom startten we binnen Beelden voor de Toekomst het

Innovators Netwerk Erfgoedsector: een netwerk dat in een jaar uitgroeide tot vijftig innovatieve erfgoedprofessionals, dat maandelijks rond verschillende kwesties *meet ups* organiseert. Op deze bijeenkomsten wordt kennis en ervaring uitgewisseld, kunnen ideeën groeien en opvattingen getoetst worden. ‘Innovators’ kunnen elkaars ‘innovatie’ stimuleren. Het netwerk schreef de paper ‘*Why invent the wheel over and over again?*’ dat op het toonaangevende congres Museums and the Web gepresenteerd wordt.

ZOVEEL MOGELIJK BEELDMATERIAAL OP ÉÉN PLEK VRIJ TOEGANKELIJK MAKEN VOOR HERGEBRUIK

In 2010 bereikte Open Beelden, het open mediaplatform van het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en Kennisland, een bescheiden mijlpaal. Duizend items staan er nu, vrij voor hergebruik onder Creative Commons-licentie. Slechts een begin, maar wèl een begin met veel impact: een aanzienlijk deel van al het videomateriaal op Wikipedia is afkomstig van Open Beelden - waardoor deze bescheiden collectie door honderdduizenden mensen wordt gezien én gebruikt. In 2011 breidt Open Beelden uit met speciale ‘portalen’ voor contentpartners. Kennisland is van mening dat de omroepen daar hun publiek gefinancierde producties vrij beschikbaar zouden moeten maken: gemaakt met belastinggeld, dus logischerwijs van iedereen. In dat materiaal zit veel kennis en creatief potentieel opgesloten - het is ons streven dat er dan ook zo veel mogelijk mensen, privé én professioneel, gebruik van kunnen maken.

“Het functioneren van een digitaal publiek domein is van essentieel belang voor de kennissamenleving.”

WAARDE VAN EEN OPEN PUBLIEK DOMEIN OP EUROPEES NIVEAU BENADRUKKEN

Afgelopen jaar was er veel aandacht voor het digitale publieke domein in Europa onder meer in de vorm van twee documenten die de waarde van het digitale publieke domein onderstrepen. In januari 2010 publiceerde het Communia-netwerk het Public Domain Manifesto en in juni publiceerde de Europeana Foundation haar Public Domain Charter. Paul Keller van Kennisland is een van de hoofdauteurs van deze twee documenten. Beide onderstrepen het essentiële belang van een functionerend digitaal Public Domain voor de (Europese) kennissamenleving. Beide documenten bevatten onder meer het principe dat de publieke domeinstatus van werken door digitalisering ongewijzigd blijft. Hiermee moet worden voorkomen dat digitaliseringsprojecten de toegang tot digitaal erfgoed gaan belemmeren. Het is dan ook heugelijk dat de Europese Commissie als een van de grootste aanjagers van digitaliseringsprojecten in Europa de inhoud van de Europeana Public Domain charter ondersteunt.

Auteursrecht

LANCEREN CREATIVE COMMONS PUBLIC DOMAIN MARK

In oktober 2010 lanceerden Europeana en Creative Commons in Amsterdam het Creative Commons Public Domain Mark. Met het Creative Commons Public Domain Mark is er eindelijk een standaard manier om werken in het publieke domein als zodanig te labelen. Kennisland en het Amsterdamse Instituut voor Informatierecht waren de drijvende krachten achter het ontwikkelen van het Creative Commons Public Domain Mark. Het Public Domain Mark zal worden gebruikt om werken in het publieke domein te identificeren en aan gebruikers te communiceren dat deze werken zonder beperkingen (her)gebruikt kunnen worden. Dit gebeurt sinds oktober 2010 binnen het Europese Cultuurportaal Europeana maar ook op de Wikimedia Commons (de mediabank van de online encyclopedie Wikipedia). Aan het einde van 2010 waren er al meer dan 1 miljoen werken in het publieke domein voorzien van een Public Domain Mark.

“Alles wat op rijksoverheid.nl gepubliceerd wordt, mag zonder restricties hergebruikt worden.”

ERVOOR ZORGEN DAT DE NIEUWE WEBSITE VAN DE RIJKSOVERHEID EEN CC0-VERKLARING HEEFT

Op 1 april ging de nieuwe website van de Nederlandse Rijksoverheid online. www.rijksoverheid.nl heeft in de loop van 2010 alle andere websites van de rijksoverheid (zoals die van de afzonderlijke ministeries) vervangen. Kennisland heeft in een vroeg stadium van de ontwikkeling contact gehad met het projectteam en geadviseerd over auteursrechtelijke aspecten van het openbaar maken van overheidsinformatie op de nieuwe website. In 2009 is in overleg met Kennisland en het Instituut voor Informatierecht gekozen voor de CC0-verklaring als standaard auteursrechtenstatement voor www.rijksoverheid.nl. Vervolgens heeft Kennisland geholpen bij het implementeren hiervan. Sinds 1 april 2010 mag alles wat door de rijksoverheid via www.rijksoverheid.nl gepubliceerd wordt door iedereen zonder restricties hergebruikt worden. Nederland is hiermee een van de pioniers van de groeiende open-gouvernement beweging.

INDIVIDUELE MAKERS EEN STEM GEVEN IN HET DEBAT OVER AUTEURSRECHTEN IN HET DIGITALE TIJDPERK

In september 2010 hielden de stichting Sociaal Economisch Onderzoek (SEO) en de Universiteit Leiden in opdracht van de ministeries van OCW en Justitie een enquête naar de positie en belangen van creatieve makers en uitvoerende kunstenaars in het veranderende cultuurlandschap. De respondenten werden via beroepsorganisaties en collectieve beheersorganisaties benaderd. Hiermee

dreigde de stem van onafhankelijke kunstenaars en creatieve professionals ongehoord te blijven. Kennisland heeft daarom bij de onderzoekers erop aangedrongen om ook niet-georganiseerde makers de mogelijkheid te geven om op de enquête te reageren en zo hun opvattingen op een aantal auteursrechtelijke vraagstukken rondom digitalisering kenbaar te maken. We kijken met veel belangstelling uit naar de onderzoeksresultaten die een empirische basis zullen bieden voor de discussie omtrent de rol van het auteursrecht in het digitale tijdperk (publicatie wordt in het voorjaar van 2011 verwacht).

KENNIS VERSPREIDEN OVER KOSTEN EN BATEN VAN HET BEVRIJDEN VAN CREATIEVE WERKEN

Zo'n 250 internationale bezoekers kwamen van 11-13 november 2010 naar Amsterdam voor de tweede editie van de conferentie Economies of the Commons. Kennisland organiseerde de conferentie samen met De Balie, Beeld en Geluid, het Institute of Network Cultures en de Universiteit van Amsterdam. Drie dagen lang werd de nieuwste kennis uitgewisseld rond de kosten en baten van het (voor een breed publiek) openbaar maken van erfgoed en andere oudere creatieve werken. De wereld kon meekijken via een livestream en de opnamen zijn als erfgoed ondergebracht in het voor iedereen toegankelijke archief van De Balie. Economies of the Commons 2 wilde net een stapje verder gaan dan de meeste discussies. Niet blijven hangen in de voors en tegens van vrije beschikbaarheid, maar echt op zoek gaan naar werkende en betaalbare modellen. De derde editie volgt waarschijnlijk in 2012.

AUTEURSRECHT DEFINITIEF OP DE KAART ZETTEN ALS ONDERDEEL VAN MEDIAWIJSHEID IN HET ONDERWIJS

Sinds een aantal jaren is er in het Nederlandse (basis- en voorgezet) onderwijs aandacht voor mediawijsheid. De Raad voor Cultuur definieerde dat als *'het geheel van kennis, vaardigheden en mentaliteit waarmee burgers zich bewust, kritisch en actief kunnen bewegen in een complexe, veranderlijke en fundamenteel gemedialiseerde wereld'*. Van sommige thema's, zoals *privacy*, wordt breed onderkend dat ze een belangrijk onderdeel van mediawijsheid zijn. Voor auteursrecht ligt dat anders. Maar juist tegen de grenzen van die wetgeving lopen jongeren in hun mediagebruik herhaaldelijk aan. Met KoppieCopy lanceerden Kennisland, DOK, Digital Playground en Waag Society in 2010 een op jongeren toegespitste methode om slim met auteursrecht om te gaan. En om toch lekker te blijven downloaden, remixen en uitwisselen. In 2011 wordt KoppieCopy meer structureel uitgerold in het onderwijs en bij de bibliotheken.

Creatieve economie

AANKOMENDE CREATIEVE ONDERNEMERS KLAARSTOMEN VOOR DE COMMERCIËLE REALITEIT IN HET BEDRIJFSLEVEN

Ook in 2010 bleef een belangrijk hiaat in de creatieve industrie de ondernemersvaardigheid van aankomende creatieve professionals. Kennisland brengt dit punt al jaren onder de aandacht en probeert via gastcolleges en workshops bij MBO-, HBO- en WO-opleidingen zelf een steentje bij te dragen. In het afgelopen jaar waren we weer op tal van plaatsen present, zoals bij de Hogeschool Inholland, de Hogeschool Utrecht, de Universiteit Utrecht en de Hogeschool van Amsterdam.

CREATIEVE ONDERNEMERS HELPEN MET SPANNENDE, RISICOVOLLE IDEEËN OM SLIM AAN HUN BUSINESSMODEL TE WERKEN

Kennisland deed in de afgelopen jaren verschillende onderzoeken naar businessmodellen voor de creatieve sector. Die kennis maken we graag concreet – met name voor nieuwkomers op de markt. In 2010 begeleidde Kennisland op verschillende manieren creatieve ondernemers bij het doordenken en innoveren van hun businessmodel. Zo coachten we verschillende aanvragers in de Regeling Innovatie Cultuuruitingen en begeleidde we binnen diezelfde regeling een aantal toegekende projecten (waaronder het crowdfunding platform Voordekunst).

VORMGEVEN VAN DE STRATEGISCHE AANPAK VAN DE CREATIEVE INDUSTRIE

Voor de creatieve industrie is 2010 niet het meest vruchtbare jaar om op terug te kijken. In het landelijke beleid verloor de sector duidelijk iets van haar centrale positie. Maar desondanks presenteerde de sector wel haar eigen innovatieprogramma en ging de eerste ronde van het verwante diensteninnovatieprogramma 'Service Innovation & ICT' van start. Aan het eerste programma schreven we in 2009 mee en bleven we in 2010 als klankbordadviseur actief betrokken. Binnen het tweede programma praatten we op verschillende momenten mee over inhoud en uitvoering. In 2011 mag de creatieve sector opnieuw van zich laten horen als Topsector met een eigen Topteam. Kennisland zal daar zeer nauw bij betrokken zijn.

Sociale media

AGENDEREN VAN DE VERSTERKING VAN HET DIGITALE PUBLIEKE DOMEIN VOOR DE KOMENDE TIEN JAAR

Ter afsluiting van de Digitale Pioniers-regeling organiseerden we in oktober de State of Social Media Summit: een internationale conferentie op het gebied van sociale innovatie en internet. Op de Summit kwamen 150 (inter-)nationale pioniers bij elkaar om kennis en ervaring uit te wisselen in clinics, ronde tafels en presentaties. Pioniers werden aan elkaar gekoppeld om te werken aan elkaars projecten. Het hoogtepunt van de Summit was de totstandkoming van het Actifesto, zeven statements om het digitale publieke domein in het volgende decennium te versterken. Het Actifesto werd in ontvangst genomen door Marietje Schaake, lid van het Europees Parlement namens D66. In haar reactie steunde ze het Actifesto en maakte ze zich sterk voor het bouwen aan meer vertrouwen, transparantie, openheid en meer samenwerking. Naar aanleiding van de Summit publiceren we in 2011 'The State of Social Media. Eight years of Digital Pioneers in the Dutch public domain'.

“Digitale Pioniers is het succesvolle bewijs van bottom-up innovatie op internet.”

SUCCESVOL AFRONDEN VAN DE LAATSTE DIGITALE PIONIERS-PROJECTEN EN ACADEMIE

In 2002 startte Kennisland Digitale Pioniers, de stimuleringsregeling voor maatschappelijke internetinitiatieven met ondersteuning van het ministerie van OCW. Sindsdien heeft de regeling de ontwikkeling van het publieke domein op internet in Nederland sterk beïnvloed en heeft de regeling bewezen een succesvol instrument te zijn om bottom-up innovatie op internet te realiseren. In de laatste ronde van de Digitale Pioniers-regeling werden de zes laatste van in totaal 174 projecten succesvol afgerond. Voor de laatste ronde werden projecten gezocht binnen het thema 'Vrijstaat', projecten waardoor burgers de vrijstaat van het internet gebruiken om zich op nieuwe manieren te kunnen organiseren. Tijdens de vierde en laatste editie van de Digitale Pioniers Academie werkten 14 projectteams aan hun businessplannen. De prijzen voor beste businessplan gingen naar Aexist Diabetes en Studietimer. Zij wonnen respectievelijk 15.000 en 10.000 euro om in hun project te investeren.

ONDERZOEKEN VAN KANSEN VOOR BURGERJOURNALISTIEK IN EEN VERANDEREND PERSLANDSCHAP

Met de veranderingen in het medialandschap is de Nederlandse perssector onder druk komen te staan. Consumenten van nieuws zijn ook producenten

van nieuws geworden. Amateurjournalistiek ‘beconcurrereert’ de professionele journalistiek. In opdracht van het ministerie van OCW heeft de *Tijdelijke Commissie Innovatie en Toekomst Pers* in 2009 onderzoek gedaan naar de problemen in de perssector. Het aspect van burgerjournalistiek bleef hierin echter onderbelicht. Kennisland is daarom gevraagd te bekijken op welke manier de rol van burgerjournalistiek in de toekomst verder versterkt kan worden, daarbij gebruikmakend van de opgedane ervaring met Digitale Pioniers. Middels een quickscan en interviews met experts in het veld concludeerden we dat burgerjournalistiek bijdraagt aan het bouwen van sociaal kapitaal, innovatie in - en de democratische functie van journalistiek. De overheid moet een faciliterende rol spelen in het versterken van grassroots journalistiek en de uitwisseling met professionele journalistiek.

IN KAART BRENGEN SOCIAL MEDIA CASE STUDIES VOOR RVD-KOPLOPERS

De RVD wil, als ‘kennismakelaar’ voor de ministeries, toonaangevende voorbeelden van vernieuwend optreden door overheden wereldwijd in kaart brengen. Dat kunnen apps zijn, innovatieve vormen van crowdsourcing of exemplarische overheidscommunicatie. We hebben in acht korte onderzoeken, ‘Nutshells’, de voorhoede van innovatieve overheden gepresenteerd. In alle voorbeelden, hoe divers ook, staat altijd de ‘klant’, de burger dus, centraal en wordt de interactie met overheden eenvoudiger, doelmatiger of gewoonweg aangenamer gemaakt met doeltreffende middelen. Daarin staat steeds het doel centraal, en niet het middel - een gegeven waar Kennisland veel belang aan hecht. Het is mooi dat deze opdrachtgever die visie deelt.

Slimme overheid

KAFKABRIGADE WINT AAN SLAGKRACHT DOOR VANAF 1 SEPTEMBER 2010 OP EIGEN BENEN TE STAAN

De afgelopen jaren was de Kafkabrigade een succesvol project van Kennisland, Zenc en Jorrit de Jong dat overheden helpt bij het bestrijden van onnodige bureaucratie. Om verder te kunnen groeien en inhoudelijk verder te verdiepen hebben de projectpartners besloten van de Kafkabrigade een zelfstandige organisatie te maken, die als motor in ons netwerk functioneert. Arre Zuurmond en Lobke van der Meulen vormen de directie van de nieuwe organisatie. Lobke heeft daarom Kennisland verlaten. Sinds 2004 was ze van stagiair opgeklommen tot senior adviseur, nu gaat ze als directeur de Kafkabrigade verder uitbouwen. Kennisland blijft actief betrokken bij het uitvoeren van het werk en het ontwikkelen van nieuwe methoden, in Nederland en daarbuiten.

OP DE BRES VOOR BASISCHOOLEDIRECTEUREN DIE LAST HEBBEN VAN REGELDRUK EN BUREAUCRATIE

Uit onderzoek van de Kafkabrigade is gebleken dat de regels rond zorgleerlingen de meeste directeuren kopzorgen bezorgen. Ook gemeentelijke subsidies en de relatie met het bovenschoolse bestuur scoren hoog. Veel van de frustratie is een gevolg van een gebrek aan afstemming en informatieoverdracht, gebrekkige communicatie en een 'geïstitutioniseerd wantrouwen' van verschillende groepen ten opzichte van elkaar. Wat helpt is het bij elkaar brengen van alle betrokken om zo het onderlinge wantrouwen tegen te gaan. Niet zozeer minder regels, maar betere communicatie. De Kafka-methode was dus niet alleen effectief in het naar bovenhalen van de bureaucratische obstakels, maar ook in het tegengaan ervan. Bovendien heeft dit Kafka-onderzoek bijgedragen aan het nationale debat over bureaucratie in het onderwijs. Er verscheen een artikel in de Volkskrant en Chris Sigaloff schreef en sprak over dit thema tijdens de Nationale Volkskrant Onderwijs Agenda.

“Ervoor zorgen dat ouders niet meer met hun kind van balie naar balie hoeven.”

GEÏNTEGREERDE ZORG VOOR JONGE KINDEREN DICHTERBIJ BRENGEN

Eén van de Kafka-projecten waar Kennisland aan heeft bijgedragen, is het onderzoek naar het vastlopen van de oprichting van het Infant Centrum (IC) in Boekelo. Het IC is een vooruitstrevend initiatief van een kinder- en jeugdpsychiatrisch ziekenhuis en jeugdhulpverleningsinstelling, met als doel integrale diagnostiek en behandeling van zeer jonge kinderen (0-4 jaar). Het is een poging om een belangrijk probleem op te lossen in de zorg. Als dit slaagt zijn erg veel ouders en kinderen geholpen die van balie naar balie moeten omdat hun kind de ene keer onder de ene sector en de volgende keer weer onder een andere sector blijkt te vallen. De manier waarop het veld georganiseerd is, gaat ten koste van de zorg en kost meer geld dan nodig is. Ook de zorgverzekeraar, Bureau Jeugdzorg en de Provincie zijn betrokken en enthousiast. Realisatie van het IC blijkt niettemin taai te zijn en daarom heeft de Kafkabrigade met de betrokken partijen de belangrijkste obstakels in kaart gebracht en een actieagenda opgesteld om deze aan te pakken. Dit zal in de loop van 2011 gebeuren.

UWV-MEDEWERKERS LEREN BUREAUCRATIE TE BESTRIJDEN

Naar aanleiding van vragen van Minister Donner heeft het UWV een plan van aanpak voor schrijnende gevallen geschreven. Onderdeel daarvan is de inzet van de Kafkabrigade. Ook bij dit Kafka-project was Kennisland van de partij. In het district Gelderland Midden & Zuid is een pilot uitgezet met de Kafka-knop, bij het UWV de Murphy-knop. Het Murphy-team, bestaande uit

stafmedewerkers, wordt getraind en begeleid op basis van de Kafkabrigade-principes om schrijnende gevallen op te lossen en te voorkomen. De eerste uitkomsten van de pilot zijn positief en de kans dat er meerdere Murphyteams worden opgezet binnen het UWV is groot. Met bijna 22.000 medewerkers is het UWV een van de grootste publieke organisaties. Als het lukt om het UWV slimmer te laten werken is er voor het Nederlandse publieke veld veel gewonnen.

OPSTARTEN INNOVATORSNETWERK VOOR DE PUBLIEKE SECTOR

Met de bezuinigingen in het vooruitzicht heeft het ministerie van BZK een programma 'Slimmer werken in de publieke sector' gemaakt en een stuurgroep aangesteld. Kennisland heeft in dit kader een sectoroverstijgend netwerk opgestart, Slimmernetwerk, waarin professionals samen kennis delen en creëren over slimmer werken en de brug slaan tussen praktijk en beleid. Kennisland faciliteert het snel groeiende digitale netwerk, nu bestaande uit ruim 800 leden; brengt praktijk, beleid, onderzoek en methodes samen op de website, organiseert bijeenkomsten en betreft zo veel mogelijk kennispartners. Het actieve hart van het netwerk bestaat uit vier Doetanks, groepjes van vier tot acht leden, die zich allen in een vraagstuk uit de praktijk hebben vastgebeten. Kennisland stimuleert hiermee ook in de publieke sector vernieuwing van binnenuit, evenals groot denken door klein te beginnen met doen.

“De slagkracht en zichtbaarheid van kleine eParticipatie-initiatieven vergroten.”

STARTEN VAN BENDEBURGERS-NETWERK

BendeBurgers is de koepelorganisatie van initiatieven in Nederland die de burger helpen om een bijdrage te leveren aan 'de publieke zaak'. Het initiatief voor het oprichten van BendeBurgers is voortgekomen uit de Digitale Pioniers eParticipatieAcademie. Onderleiding van Kennisland hebben enkele bestaande initiatieven op het terrein van eParticipatie in de loop van 2010 hun onderlinge samenwerking versterkt en is uiteindelijk besloten om een koepelorganisatie op te richten. Door de komst van het BendeBurgers-netwerk is de slagkracht van deze vaak zeer kleine initiatieven vergroot en hun zichtbaarheid verbeterd. Met de oprichting van BendeBurgers is er sinds oktober één aanspreekpunt voor overheidsinstellingen die burgers bij de uitvoering van hun taken willen betrekken.

BIJDRAGEN AAN EEN SLAGVAARDIGE LOKALE OVERHEID

Lokale overheden in Nederland hebben te maken met bezuinigingen, geëmancipeerde burgers en ondernemers. Dit vraagt een herbezinning op hoe een gemeente haar rol invult en hoe ze haar professionals beter inzet.

Kennisland heeft samen met de gemeente Purmerend een veranderprogramma ontworpen dat heeft geresulteerd in een slimmere samenwerking tussen de verschillende taken van een gemeentelijke organisatie. Kennisland maakt het mogelijk nieuwe werkwijzen uit te proberen binnen bestaande structuren en met minder middelen. Het programma behelsde tevens een leerplatform waar leidinggevendenden gezamenlijk aan de gewenste cultuurverandering en teamontwikkeling konden werken. Dit heeft geleid tot een aantal 'doorbraken' op het gebied van wijkontwikkeling, ketensamenwerking en een beter gebruik van ICT.

Sociale innovatie

SOCIALE INNOVATIE AGENDEREN BIJ DE EUROPESE COMMISSIE

Eind 2010 is een start gemaakt met de Social Innovation Coalition: een netwerk van organisaties uit verschillende Europese landen die op initiatief van het Euclid Network samen optrekken om bij de Europese Commissie concrete kennis en ervaring in te brengen over sociale innovatie. Vooralsnog is de definitie van de EU beperkt en gaat deze vooral uit van workplace innovation hetgeen consequenties heeft voor de financiering van sociale innovatie. Het doel van de coalitie is dan ook om het sociaal-economische beleid in het algemeen en de inzet van de structurele sociale fondsen in het bijzonder enigszins richting een bredere definitie van sociale innovatie te sturen. Het momentum daarvoor is er aangezien in 2011 beslissingen worden genomen over de nieuwe zevenjaarsstrategie (Europe 2020). Daarbij heeft de EU partners nodig die een sociale innovatiestrategie kunnen ondersteunen.

“Kleine concrete interventies met grote ambitie en resultaten.”

MET EEN INTERNATIONAAL GEZELSHAP VIJF LOKALE UITDAGINGEN AANPAKKEN MET SLIMME INTERVENTIES

Een internationaal gezelschap boog zich een week lang over de vraag: hoe maak ik een samenleving slimmer? Hoe creëren we oplossingen voor ingewikkelde sociale vraagstukken? Denken, maar vooral ook dóen, aan de hand van vijf lokale uitdagingen op de terreinen waarin Kennisland actief is en die vragen om een innovatieve aanpak. Een safari betekent avontuur in het onbekende, ontdekken en bedwingen, uitdagingen niet uit de weg maar te lijf gaan. Deze avonturiers hielpen we met inspiratie, theorie en praktijk maar vooral door het overdragen van de Kennisland-aanpak. De Sociale Innovatie Safari had een aanpak die getuigt van grote ambities maar van start gaat door

kleine en concrete interventies die tot stand komen samen met betrokkenen, waarbij iedereen leert en de interventies continu worden aangepast en verbeterd. Zo gingen we met grote tevredenheid van alle betrokkenen aan de slag met opdrachten van Bureau Jeugdzorg, Eye Film Instituut Nederland, de Netwerkschool, ondernemers van IJburg en de Mix Academy.

PRESENTEREN VAN DE SOCIALE INNOVATIE SAFARI AAN HET SIX NETWERK ALS METHODE OM VERNIEUWING TE CREËREN

Minimaal één keer per jaar komt het SIX netwerk (Social Innovation Exchange) bij elkaar. Dit zijn mensen uit alle hoeken van de wereld en deze keer opvallend veel uit Azië aangezien het in Singapore plaatsvond. Wat de leden van het netwerk met elkaar verbindt, is het thema sociale innovatie. Ditmaal was de titel 'Six and the City' en spraken we - hoe kan het ook anders - over het sociaal herinrichten van de stad. Kennisland presenteerde de Sociale Innovatie Safari als methode om vernieuwing te creëren en is zo een zichtbaar onderdeel van een international netwerk van maatschappelijke vernieuwers die experimenteren met nieuwe effectievere manieren om een samenleving te verbeteren.

Meer weten over Kennisland?

*Kijk op www.kennisland.nl
en schrijf je in op de nieuwsbrief*

